

EFEKTYWNA I EFEKTOWNA PRACA Z UCZNIEM NA ZAJĘCIACH JĘZYKOWYCH W KLASACH I-III

Wzorcowy materiał szkoleniowy w zakresie innowacyjnych rozwiązań organizacyjno-dydaktycznych dla nauczycieli i studentów studiów pedagogicznych

Język angielski w klasach I-III szkoły podstawowej

Katarzyna Mielcarz

Autorzy:

Katarzyna Mielcarz

Recenzent:

Mirosław Pawlak

Wydawca:

Euro Innowacje sp. z o.o.

Publikacja została opracowana w ramach projektu pt. „Szkoła Ćwiczeń w gminie Barcin”, realizowanego w partnerstwie przez Gminę Barcin (Beneficjent projektu) oraz Euro Innowacje sp. z o.o. (Partner projektu).

Projekt jest finansowany ze środków budżetu państwa oraz Unii Europejskiej, w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER), II Osi Priorytetowej „Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji”, Działania 2.10 „Wysokiej jakości system oświaty”.

Publikacja jest udostępniona na zasadach wolnej licencji Creative Commons – Uznanie autorstwa 3.0 Polska (CC BY 3.0 PL).

Spis treści

Wstęp.....	4
I. Neuronauki w dydaktyce nauczania.....	5
1.1. Ruch.....	5
1.2. Polisensoryczność	6
1.3. Bezpieczna przestrzeń.....	8
1.4. Mechanizm odzwierciedlania.....	9
1.5. Ocenianie	9
1.6. Język angielski językiem komunikacji.....	11
1.7. Współpraca	11
II. Przykłady dobrych praktyk	13
2.1. Power Teaching – Whole Brain Teaching (WholeBrainTeaching.com) ..	13
Rules - Zasady.....	14
Class! Yes! (Klaso! Tak!)	17
Hands and eyes (dłonie i oczy)	18
Mirror Words (słowa lustra).....	19
Teach - Okay (Ucz – OK).....	20
Tell your partner (powiedz swojemu koledze)	22
2.2. Metoda Projektów według prof. Lilian Katz (Helman-Barylska M., Szczepańska S., 2014).....	23
2.3. Scavenger hunt.....	28
2.4. Gimnastyka śródlekcyjna	31
2.5. Siła podpórki.....	31
2.6. Mapa myśli	31
2.7. Muzyka relaksacyjna i barokowa	34
2.8. Pisanie po plecach.....	34
2.9. The Detective (Sałandyk, s. 26-27).....	35
2.10. Praca w parach (Scrivener, 2012, str.199-223)	36
2.11. Wise parrots (Sałandyk, 2010, s. 24)	36
2.12. Dyktando na odległość	37
PODSUMOWANIE	40
Bibliografia	41
Spis ilustracji	43

Wstęp

„Mózg ucznia, to miejsce pracy nauczyciela”

Manfred Spitzer

Nauczanie języka obcego na I etapie edukacyjnym bardzo korzystnie wpływa na rozwój dziecka na wielu płaszczyznach. Celem zajęć językowych obok stopniowego rozwoju umiejętności językowych jest między innymi budowanie motywacji do nauki języka, świadomości istnienia różnorodnych języków i kultur (Smolik, Poszytek, 2017, s. 73). Ważne również, aby uczniowie mieli możliwość poznawania świata przy użyciu języka docelowego. Planując zajęcia językowe z dziećmi należy również wziąć pod uwagę kilka istotnych wniosków płynących z neuronauk. Od ponad czterdziestu lat neuronaukowcy posługując się nowoczesnymi technikami neuroobrazowania odkrywają przed nami tajniki funkcjonowania mózgu w procesie uczenia się. Zaś psychologowie kognitywni wskazują skuteczne metody uczenia się. Korzystając z tej wiedzy możemy zaplanować efektywny i efektowny proces dydaktyczny dla naszych uczniów (Brown, Roediger III, McDaniel, 2016).

I. Neuronauki w dydaktyce nauczania

W tej części publikacji omawiam najważniejsze aspekty neurodydaktyczne, które należy uwzględnić w planowaniu efektywnego procesu dydaktycznego uczniów, w szczególności dzieci.

1.1. Ruch

Ciało ludzkie to 650 mięśni, które muszą pracować, aby cały organizm mógł poprawnie funkcjonować. Ruch to zdrowie, a jego brak prowadzi do wielu dysfunkcji. Ciało w bezruchu np. w wielogodzinnej ekspozycji na ekran monitora przyczynia się do występowania problemów z emocjami, koncentracją uwagi i prawidłowym funkcjonowaniem procesów uczenia się. Zadaniem szkoły jest wspomaganie harmonijnego rozwoju dzieci i dlatego też bardzo zasadnym jest włączenie ruchu do zajęć lekcyjnych, dzięki czemu nauka jest efektywna i trwała (Taraszkiewicz, Karpa, 2010, s. 7). Radość i przyjemność jaką doświadczają pierwotnie człowiek, w procesie ewolucji stała się siłą napędową ducha, czyli motywacją. Co więcej, ruch i motywacja korzystają z tego samego neuroprzekaźnika jakim jest dopamina (Bauer, 2015, s. 43). Dlatego niekiedy kilka ćwiczeń fizycznych, krótki spacer, przejażdżka rowerem pobudzają nas do działania i rozjaśniają umysł. To kolejny argument przemawiający za tym, aby wykorzystać ruch na zajęciach językowych i zwiększyć aktywność umysłową uczniów oraz uruchomić myślenie.

Powyżej opisany aspekt właściwie skomentował Jim Heffelfinger pisząc: „*Czy nie zauważyliście, że spędzacie 18 miesięcy próbując nauczyć swoje dzieci stać i mówić, a następnie 18 lat próbując zmusić je do siedzenia i słuchania*” (cyt. za: Taraszkiewicz, Karpa, 2010, s. 16). Bardzo często uczniowie idąc do szkoły zobligowani są do spędzania 45-minutowych lekcji w ławce i słuchania nauczyciela. Można to zmienić aranżując lekcję tak, aby połączyć aktywności rozwijające umiejętności językowe z ruchem. Potrzeba ruchu u dzieci jest ich

naturalną formą funkcjonowania, dlatego też należy tę potrzebę uwzględnić podczas lekcji.

1.2. Polisensoryczność

Dzieci odkrywają świat wszystkimi zmysłami: dotykają, wążają, oglądają z bliska, smakują. W taki sposób nabywają wiedzę o tym co ich otacza. Jeśli nauczanie w szkole ma być trwałe i efektywne, to również musi angażować wszystkie zmysły oraz pracę obydwu półkul. Stosowanie metod wielozmysłowych i obupółkulowych w pracy z dziećmi korzystnie wpływa na efektywność uczenia się oraz trwałe zapamiętywanie. Nabywanie umiejętności i wiedzy jest skuteczne, gdy informacja przetwarzana jest wielozmysłowo, czyli przy zaangażowaniu wzroku, słuchu, dotyku i ruchu.

Typy kanałów jakimi pracujemy z uczniami podczas zajęć to:

- Kanał wzrokowy - czytanie, oglądanie filmów, obrazów.
- Kanał słuchowy - słuchanie, opowiadanie, odpowiadanie na pytania, śpiewanie.
- Kanał kinestetyczny - pisanie, rysowanie, wycinanie (motoryka mała); odgrywanie scenek, taniec (motoryka duża).
- Kanał wzrokowo-słuchowy – słuchanie i oglądanie filmów, śledzenie tekstu czytanego przez nauczyciela, wyszukiwanie na obrazkach przedmiotów zgodnie z poleceniem nauczyciela.
- Kanał słuchowo-kinestetyczny - swobodny taniec do muzyki, rytmizacja ciągu wyrazów do zapamiętania: wierszyki, dnia tygodnia, alfabet itd., wykonywanie ruchów zgodnie z poleceniem nauczyciela.
- Kanał wzrokowo-kinestetyczny - wykonywanie poleceń i ćwiczeń według wzoru, naśladowanie ruchów.

- Kanał wzrokowo-słuchowo - kinestetyczny (polisensorycznie) – informacja przetwarzana jest wszystkimi zmysłami (Taraszkiewicz, Karpa, 2010, s. 13-14).

Planowanie lekcji w taki sposób, aby uczeń miał możliwość odbierania informacji przez ostatni zaprezentowany kanał jest najkorzystniejszy dla ucznia i daje gwarancję skutecznego i trwałego uczenia się. Każdy uczeń posiada dominujący sensor, który uaktywnia się szczególnie w trudnych sytuacjach lub kiedy uczeń jest podekscytowany, zmęczony bądź zdenerwowany. W klasie będą wzrokowcy ze starannie prowadzonymi zeszytami, słuchowcy, którzy bardzo chętnie zabierają głos, ruchliwi kinestetycy oraz wrażliwi czuciowcy. Jednak w dobrych warunkach, w bezpiecznej atmosferze i niskim poziomie stresu uczniowie odbierają informacje względnie wszystkimi kanałami. (Taraszkiewicz, Karpa, 2010, s. 95).

Wpływ na prawidłowy rozwój dziecka i efektywne uczenie się mają nie tylko dobrze funkcjonujące zmysły, ale również praca obu półkul mózgu. Lewa półkula jest logiczna, analityczna (szczegóły, części, analiza języka, słowo, liczby, informacje linearne). Prawa półkula jest artystyczna i kreatywna (obrazy, emocje, rytm, ruch, kolor, wyobrażenia, marzenia). (Taraszkiewicz, Karpa, 2010 s. 13-16).

Doskonałym ćwiczeniem integrującym pracę obu półkul mózgu jest *rysowanie leżącej ósemki* opracowane przez P. Denisona (Taraszkiewicz, Karpa, 2010, s. 31).

Ćwiczenie to wspomaga uczenie całościowe, ułatwia dostęp do funkcji obu półkul, usprawnia koordynację prawej i lewej strony ciała oraz narząd wzroku.

Leżącą ósemkę uczniowie rysują prawą ręką, następnie lewą, a ostatecznie obiema rękami. Ćwiczenie to mogą wykonać:

- w powietrzu;
- na dużej kartce papieru;
- palcem po ławce;

- nosem w powietrzu;
- stopą w powietrzu lub obiema stopami na leżąco;
- leniwą ósemkę można również wykonać wodząc tylko oczami.

Należałoby wykonać pięć powtórzeń każdą ręką i obiema rękami zaczynając od środka ósemki, raz w prawą, raz w lewo. Doskonałym przykładem wykorzystania wszystkich możliwych funkcji mózgu jest Leonardo da Vinci, który w swych zapiskach wykorzystywał symbole, liczby, słowa, linearność, hierarchię, analizę, skojarzenia, rytm, wizualizację wyobraźnię (Taraszkiewicz, Karpa, 2010, s. 31).

1.3. Bezpieczna przestrzeń

Stres, lęk i napięcie uniemożliwiają skuteczne rozwijanie umiejętności i nabywanie wiedzy. Rozwiązaniem na to jest stan spokojnej aktywności w którym organizm ucznia jest zintegrowany, a kortyzol nie blokuje procesów uczenia się. Chcąc zapewnić uczniom korzystne warunki do rozwoju i tym samym wprowadzić ich w powyżej opisany stan, wskazany jest stworzenie przyjaznego klimatu podczas zajęć, dobrej atmosfery, pozytywnych emocji i poczucia bezpieczeństwa (Taraszkiewicz, Karpa, 2010, s. 94.). Optymalna atmosfera sprzyjająca uczeniu się to również ta oparta na zaufaniu uczeń - nauczyciel, gdzie uczniowie często i chętnie zadają pytania i nie boją popełniać się błędów, które są nieodzowną częścią procesu uczenia się (Hattie, 2018, s. 58-59). Ciekawość ucznia i kreatywność są silniejsze w poczuciu bezpieczeństwa i ze wsparciem nauczyciela. Kiedy uczniem kieruje strach np. przed popełnieniem błędu, wycofuje się, a co za tym idzie nie rozwija się i nie wykorzystuje swojego potencjału (Żylińska, 2013, s. 248).

1.4. Mechanizm odzwierciedlania

Dzięki neuronom lustrzanym jesteśmy w stanie emocjonalnie dostroić się do siebie nawzajem, jednym słowem rozumiemy innych i jesteśmy rozumiani. Mechanizm odzwierciedlania włącza się w momencie obserwacji zachowań innych ludzi. Dzieci dostrajają się do otoczenia, z którym się wychowują i przejmują schematy działań od swoich rodziców. To im i środowisku, w którym się wychowaliśmy zawdzięczamy zasady, którymi kierujemy się w życiu dorosłym. Neurony lustrzane aktywują się również w klasie. Uczeń, który w sytuacji porażki czuje wsparcie, bezpieczeństwo i zrozumienie ze strony nauczyciela jest otwarty na pokonywanie trudności, zmotywowany, kreatywny w poszukiwaniu rozwiązań. Jeśli jednak tego zrozumienia nie uzyskuje, przestaje wierzyć w swoje możliwości i zniechęca się do dalszych działań (Żylińska, 2013, s. 134-137).

Obok doskonale skrojonego na potrzeby uczniów materiału, pomocy dydaktycznych, narzędzi multimedialnych istotny jest nauczyciel, który wchodzi w świat ucznia, włącza się do wspólnej zabawy, ale również uczniowskie problemy nie pozostają dla niego obojętne.

1.5. Ocenianie

Ocenianie jest istotnym elementem procesu dydaktycznego. W przypadku dzieci jest to o tyle ważne, że buduje to ich obraz siebie i ma znaczący wpływ na kolejne lata funkcjonowania dziecka w szkole. Ważne jest zatem to, aby ocenie wspierało rozwój dziecka. Potrzeba bezpieczeństwa u dzieci to jedna z najważniejszych, która powinna być zaspokojona w pierwszej kolejności. Ocenianie, szczególnie cyfrowe (np. w systemie liczbowym od 1-6), może zaburzać ten stan powodując u uczniów poczucie presji, lęku, strachu i poczucia bycia niewystarczająco dobrym. Aby unikać takich sytuacji warto wykorzystać informację zwrotną jako skuteczny element efektywnego nauczania i uczenia się. To doskonały przykład na odejście od pruskiego systemu i kultury błędu,

a przejście do kultury docenienia. Informacja zwrotna uwzględnia mocne strony pracy dziecka, wskazuje elementy, które należy rozwijać i usprawniać oraz możliwości pokonania trudności. Dla rodziców informacja zwrotna to również nieocenione źródło informacji o postępach dziecka i wskazówek jak pomóc dziecku w rozwijaniu umiejętności (Choroszczyńska i in., 2015).

Profesor John Hattie w swoich szeroko zakrojonych badaniach przedstawił interwencje edukacyjne, które mają najkorzystniejszy wpływ na wyniki w nauce i do najsukuteczniejszych należy właśnie udzielanie informacji zwrotnej uczniom.

Do kolejnych potrzeb okresu dzieciństwa należą potrzeba więzi, autonomii i kompetencji. Dzieci, które otrzymują gorsze oceny w systemie cyfrowym lub symbolicznym (przy użyciu symboli: słoneczka, buźki, plusy, minusy), nie zawsze zyskują sympatię i akceptację ze strony rówieśników, a to utrudnia im budowanie relacji z kolegami i nauczycielem. Co więcej nie wierzą w swoje możliwości, często brakuje im odwagi do podejmowania prób w pokonywaniu trudności. W taki sposób budują obraz siebie jako niewystarczająco dobrych. To kolejny powód, który przemawia za stosowaniem informacji zwrotnej jako jednego z głównych czynników warunkujących efektywność edukacji oraz wspierania rozwoju ucznia (Choroszczyńska i in., 2015). Wzorcowa informacja zwrotna pomoże uczniowi doskonalić się. Powinna ona zawierać następujące elementy:

- Wskazywać mocne strony w pracy ucznia.
- Wskazywać na to, co potrzebuje jeszcze poprawy.
- Udzielać wskazówek, jak należy poprawić te elementy, które tego jeszcze wymagają.
- Dawać wskazówki do dalszego rozwoju ucznia.

(Arkusińska, Borgosz, Cupok i in., CEO, str.3)

1.6. Język angielski językiem komunikacji

Uczniowie powinni mieć jak największy kontakt z językiem obcym w trakcie zajęć, gdyż jest on narzędziem komunikacji, która jest głównym celem nauczania na zajęciach języka obcego (Kotarba-Kańczygowska, 2014, str.11). Począwszy od prostych sytuacji komunikacyjnych do kierowania wszystkich poleceń do uczniów w języku docelowym, a w przypadku niezrozumienia ich przez uczniów wykorzystywania krótkich parafraz w języku polskim. Można również wykorzystać metodę kanapki, czyli kierowania polecenia w języku obcym, następnie tłumaczenia w języku polskim i ponownym przejściu do języka obcego. Dla lepszego zrozumienia języka docelowego warto wykorzystywać mowę ciała, która zminimalizuje potrzebę użycia języka polskiego oraz modulację głosu, która przyczyni się do budowania atmosfery ciekawości na zajęciach z dziećmi.

Podczas pracy z dziećmi nie należy również zapominać o wspieraniu ich gotowości do mówienia, ich spontanicznych wypowiedzi lub prób ich podejmowania, wykorzystania naturalnych zdolności aktorskich dzieci oraz brak zahamowań w używaniu języka docelowego w komunikacji (Kotarba-Kańczygowska, 2014, str.11). Uczenie się ogólnie, nie tylko języka obcego, nie powinno wiązać się ze stresem i obawą przed popełnieniem błędów. Błąd jest nieodłączną częścią sukcesu i elementem procesu uczenia się.

1.7. Współpraca

W pracy z uczniami, nawet tymi najmłodszymi, warto inicjować pracę w parach lub małych grupach. Są to sytuacje, w których uczniowie uczą się od siebie, mają możliwość komunikowania się w języku docelowym a wszyscy uczniowie zaktywizowani są do myślenia. To daje również doskonałą możliwość efektywnego zapamiętania nowych informacji. Umiejętność współpracy jest jedną z umiejętności kluczowych zawartych w preambule podstawy

programowej i powinna być kształtowana podczas zajęć. Z pewnością mali uczniowie potrzebować będą odrobinę czasu na to, aby taka forma pracy zagościła na stałe podczas zajęć ale warto na to poczekać. Świetnymi, ale zarazem prostymi przykładami tej metody pracy, jest odpytywanie się ze słówek, wspólne rozwiązywanie zadań gramatycznych, sprawdzanie sobie nawzajem prac (ocena koleżeńska), ale również wykonywanie wspólnie ćwiczeń komunikacyjnych. Uczniowie mogą wspólnie również tworzyć zadania dla par przeciwnych.

II. Przykłady dobrych praktyk

Najmłodszy uczniowie posiadają umiejętności, które w znacznym stopniu ułatwiają im naukę języka. Do najważniejszych można zaliczyć przyswajanie języka w trakcie zabawy bez analizowania form gramatycznych i znajomości wszystkich słów, wykorzystywanie wyobraźni oraz nawiązywanie kontaktów z rówieśnikami a w rezultacie rozwój umiejętności pracy w parach lub małych grupach (Boguska, 2017, str. 9). Wykorzystanie podczas zajęć odpowiednich metod, technik oraz form pracy oraz wyżej wymienionych umiejętności dzieci pozytywnie wpłynie na efektywny proces uczenia się. W tej części publikacji zaprezentowane są przykłady praktycznych aktywności dydaktycznych umożliwiających owocną pracę uczniów z wykorzystaniem ich możliwości rozwojowych oraz wniosków płynących z neuronauk.

2.1. Power Teaching – Whole Brain Teaching (WholeBrainTeaching.com)

Whole Brain Teaching/Power Teaching to metoda z zagranicy stworzona przez Chrisa Biffle, Chrisa Rekstada oraz Jay Vanderfin w latach 90-tych, która oparta jest na wnioskach płynących z neuronauk. Metoda umożliwia zaangażowanie całego mózgu ucznia w czasie procesu uczenia się oraz podtrzymuje uwagę uczniów. Manfreda Spitzer twierdził, że miejscem pracy nauczyciela jest tak naprawdę mózg ucznia (Spitzer, 2011). Jak nauczyciel ma wykonywać swoją pracę, gdy mózg ucznia jest zaabsorbowany wszystkim innym niż temat zajęć? Wskazaniem jest więc przywoływanie uwagi uczniów, aby proces uczenia się był efektywny. Dzięki technikom *Power Teaching* uczniowie nie poświęcają swojej uwagi na inne, zbędne aktywności, które nie są związane z tokiem zajęć, a co więcej, nie nudzą się i są zainteresowani zajęciami.

Whole Brain Teaching to metoda, którą z powodzeniem można wykorzystać na każdym poziomie edukacyjnym, od pracy z przedszkolakami do pracy na poziomie studenckim.

Nauczyciel wprowadzając metodę w klasie stopniowo prezentuje uczniom zasady, a oni uczą się jak odpowiednio reagować w ramach tych zasad.

Poniżej zaprezentowanych zostało kilka bardzo skutecznych technik metody *Whole Brain Teaching*, które warto wykorzystać w pracy z uczniem. Techniki są proste, a w niezwykle sposób usprawniają pracę uczniów na lekcji.

Poniżej opisane metody zostały opracowane w języku angielskim. Oczywiście jest to wskazane, aby dostosować je do języka docelowego np. języka niemieckiego (np. *Klasse – Ja!*).

- Rules - Zasady

Wprowadzając metodę *Whole Brain Teaching* rozpocząć należy od zasad.

Do każdej zasady przyporządkowany jest gest. Dopiero kiedy uczniowie dobrze opanują ten krok, czyli zasady i gesty wykonywane samodzielnie, można pójść dalej. Należy omówić z uczniami poszczególne zasady i wyjaśnić celowość ich użycia.

1. **Follow directions quickly (sprawnie wykonuj polecenia).** To zasada, której celem jest usprawnienie wykonywania poleceń przez uczniów. Przejście z ławek na dywan, otwarcie podręcznika czy zeszytu ćwiczeń na odpowiedniej stronie, przygotowanie przyborów do pracy, przygotowanie się do wyjścia itd. jest często momentem dezorganizacji i stratą cennego czasu, który można by poświęcić na aktywność językową. Uczniowie znając i stosując zasadę będą bardziej dbać o organizację swojej pracy. Można dla zabawy wprowadzić minutnik lub po prostu odliczać czas, kiedy uczniowie będą np. przygotowywać się do pracy odszukując odpowiednią stronę w podręczniku lub zeszycie ćwiczeń. Przy kolejnej takiej czynności można porównać z uczniami wyniki. Warto podkreślić, że celem zasady nie jest wprowadzenie presji czasu

przy wykonywaniu aktywności językowych, ale jedynie uprawnienie czynności organizacyjnych. *Whole Brain Teaching* pomaga nauczycielom w zabawny i pozytywny sposób pokonać nieuwagę uczniów i zaktywizować ich do pracy.

Gest dla pierwszej zasady to: ruch ręką jak ruch węża.

- 2. Raise Your Hand for Permission to Speak (podnieś rękę, jeśli chcesz coś powiedzieć).** To zasada, która ma usprawnić organizację podczas zajęć, czyli uczeń podnosi rękę, kiedy chce zakomunikować coś nauczycielowi, zapytać podczas zajęć czy udzielić odpowiedzi na zadane przez nauczyciela pytanie. Wyrwanie się do odpowiedzi uczniów, którzy pracują sprawniej odbiera szansę uczniom, którzy potrzebują więcej czasu na wykonanie zadania. Kolejny raz należy podkreślić, iż celem nie jest wprowadzenie rygoru na zajęciach a jedynie uniknięcie chaosu i uporządkowanych dyskusji. Emocje szybciej kontrolują rozum niż rozum kontroluje emocje. Uczeń, aby zaspokoić swoją ciekawość poznawczą i rozwijać się musi zadawać pytania, drążyć, dociekać.

Gest dla drugiej zasady: podniesienie jednej ręki.

- 3. Raise Your Hand for Permission to leave your seat (podnieś rękę, aby uzyskać pozwolenie na opuszczenie miejsca).** To kolejna zasada organizacyjna. Ruch jest naturalną potrzebą dzieci i należy go włączać w tok lekcji natomiast są sytuacje, w których chcemy, aby dzieci pracowały w ławkach czy na dywanie i nie przemieszczały się bez powodu.

Gest dla trzeciej zasady: uczniowie podnoszą rękę, a następnie przesuwają palcami w powietrzu.

4. Make Smart Choices (podejmuj mądre decyzje). Dokonuj mądrych wyborów: bądź życzliwy, bezinteresowny, kreatywny, koleżeński, zorganizowany itd. To bardzo szeroko pojęta i uniwersalna zasada wszelkich zachowań w klasie i poza nią. Reguła obejmuje każdą dziedzinę życia ucznia: w szkole, w domu, poza domem, spędzając czas z przyjaciółmi, w Internecie lub uprawiając sport. Warto od dzieciństwa dokonywać mądrych wyborów. Zasada jest skuteczna w przypadku negatywnych zachowań uczniów.

Gest dla czwartej zasady: dotknięcie palcem wskazującym jednej strony głowy.

5. Make our dear team stronger (wzmocnij nasz zespół). Ta zasada przyczynia się do budowania mocnego zespołu, ale również poczucia odpowiedzialności za cały zespół. Uczeń łamiąc pierwsze cztery zasady nie wzmacnia zespołu. Współpracując, działamy wspólnie i jesteśmy odpowiedzialni za cały zespół. Jest to zasada, której nie należy kwestionować i blokuje ona wszelkie argumenty uczniów, którzy łamią którąkolwiek z pierwszych czterech zasad.

Gest dla zasady piątej: rozłożenie rąk po obu stronach.

6. Keep Your Eyes on the target (skieruj oczy na cel). To ostatnia z sześciu zasad, której zamiarem jest zwrócenie uwagi na konkretny cel: nauczyciela, zadanie, podręcznik itd., czyli skupienie uwagi na tym, co w danym momencie jest najważniejsze. Jeśli nauczyciel wyjaśnia instrukcję do wykonania ćwiczenia to uczeń skupiony jest na nauczycielu, jeśli uczeń czyta to skupia się na tekście, jeśli pisze to skupia się na tym co pisze itd. Skupienie wzrokowe podtrzymuje proces uczenia a dzieci nie

wejdą w ten proces, jeśli nie będą patrzeć na cel: na nauczyciela, książkę, tablicę.

Gest dla szóstej zasady: skierowanie dwóch palców na swoje oczy, a następnie w przeciwnym kierunku.

Ilekcioć jakakolwiek z zasada jest łamana, nawet przez jednego z uczniów, zostaje przypomniana w taki sposób, że nauczyciel wypowiada numer zasady, a cała klasa chórem nazywa ją. Przypomnienie zasad na początku lekcji przez całą klasę stanowi również doskonały sygnał dla uczniów, że jest to początek zajęć językowych i od teraz będziemy używać języka angielskiego.

- Class! Yes! (Klaso! Tak!)

Class – yes! To uniwersalna zasada, którą można stosować podczas zajęć bez ograniczeń i często rewolucjonizuje aktywność uczniów oraz rytm pracy na lekcji. Uczniowie rozpraszają się, dekoncentrują, a ich mózgi przełączają się na tzw. tryb czuwania. Za każdym razem, kiedy chcemy, aby uczniowie, a raczej ich mózgi, powróciły do pracy i do działania, nauczyciel wypowiada: *Class, class!* a uczniowie odpowiadają: *Yes, yes!*, zwracają wzrok na nauczyciela i odkładają to wszystko, co właśnie trzymają w dłoniach. Warto, aby nauczyciel modulował głosem wypowiadając komendę i za każdym razem użył innej barwy głosu: wysoki, niski, głośno, od cichego do głośnego, bądź od głośnego do cichego itd. Wariantów jest wiele. Liczy się kreatywność i pomysłowość nauczyciela. Komendę warto wzbogacić o gest np. klaśnięcie w dłoń, delikatne tupnięcie prawą i lewą nogą, podniesienie ręki itd. Uczniowie odpowiadając działają według schematu nauczyciela, czyli jeśli nauczyciel wypowiedział komendę *Class, class* wysokim głosem i klasnął w dłoń trzykrotnie, to uczniowie odpowiadają *Yes, yes* również wysokim głosem i klaszczą trzykrotnie w dłoń. Komendę można powtarzać do momentu, kiedy wszyscy uczniowie już będą gotowi do dalszej pracy.

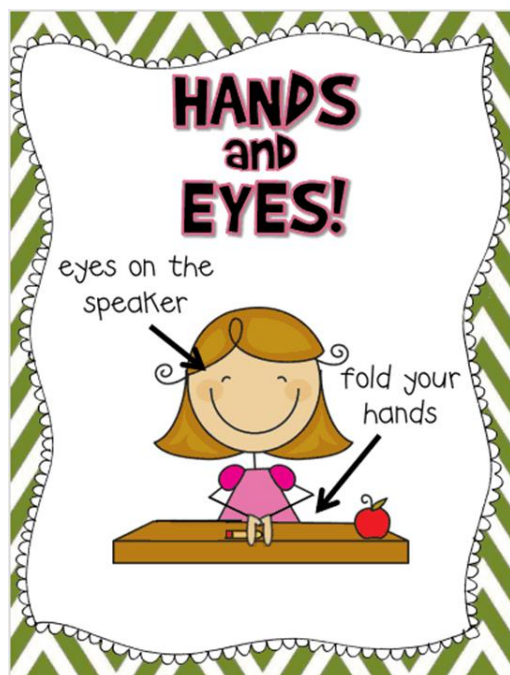

Ilustracja 1.

Źródło: <https://www.create-abilities.com/blogs/create-abilities-blog/whole-brain-teaching-class-ye>
[ostatni dostęp 14.09.2021]

- Hands and eyes (dłonie i oczy)

Po *Class – Yes* to druga bardzo efektywna technika skupiania uwagi uczniów. Kiedy nauczyciel zauważy, że *Class – Yes* wykorzystane było już na lekcji kilka bądź kilkanaście razy lub chce skupić uwagę uczniów na ważnym elemencie lekcji używa techniki *Hands and eyes*. Nauczyciel wypowiada komendę *Hands and eyes* chwytając się za swoje dłonie (dłoń w dłoń) natomiast uczniowie zatrzymują swoją dotychczasową pracę, kierują swój wzrok na nauczyciela i również wykonują gest „dłoń w dłoń”. To oznacza, że uczniowie nie koncentrują się na innych zbędnych rzeczach, nie trzymają niczego w swoich dłoniach, skupieni są na nauczycielu i tym co chce im przekazać. Dzięki temu dalej w sposób bardzo płynny można przejść do aktywności językowych.

Ilustracja 2.

Źródło: *Teacher Will Run for Books*

[wpis na teacherwillrunforbooks na blogspot.com](http://wpis.na.teacherwillrunforbooks.na.blogspot.com)

[ostatni dostęp: 22.09.2021]

- Mirror Words (słowa lustra)

Metoda *Whole Brain Teaching* to wykorzystanie całego potencjału mózgu ucznia, a technika *Mirror Words* to potężne wzmocnienie i aktywizacja kory wzrokowej i ruchowej. Dzięki tej technice uczniowie są znacznie zaangażowani w proces uczenia się, w niebanalny, efektowny i efektywny sposób. Nauczyciel wypowiada komendę *Mirror Words* i jednocześnie unosi do góry ręce wewnętrzną stroną dłoni skierowaną do uczniów. Uczniowie powtarzają komendę i wykonują ten sam gest, który wykonał nauczyciel. Dalej uczniowie powtarzają wszystkie słowa i gesty nauczyciela. Dla wzmocnienia przekazu nauczyciel może w zabawny sposób modulować głosem. Im większa różnorodność, tym lepsza efektywność i zabawa. Poniżej kilka przykładów na wykorzystanie *Mirror Words* w pracy z uczniem:

- na początku lekcji do przekazania celu lekcji używając języka ojczystego;
- wprowadzenie czasowników;
- objaśnienie drobnych zawiłości gramatycznych np. w klasie III;
- wprowadzenie elementów gramatycznych np. czasownik TO BE (dla nauczycieli języka angielskiego) lub SEIN (dla nauczycieli języka niemieckiego);
- przekazanie ważnych informacji, nawet organizacyjnych, w języku ojczystym lub docelowym.

To tylko kilka przykładów, ale może być ich niezliczona liczba w zależności od kreatywności nauczyciela.

Bardzo istotną rolę odgrywają tutaj gesty i mogą łączyć się bezpośrednio z treścią przekazu nauczyciela (gesty pamięciowe) a mogą po prostu być to elementy mowy ciała przy komunikacji. Gesty pamięciowe wzmacniają proces zapamiętywania, ponieważ łączą konkretne słowo, informację z wykonywanym ruchem. Uczniom będzie zdecydowanie łatwiej przywołać z pamięci konkretną informację, kiedy włączą w to gest.

- Teach - Okay (Ucz – OK)

Docendos discimus. Ucząc innych, uczymy się sami. *Teach - Okay* to doskonała technika rozwijająca umiejętność wzajemnego uczenia się. Co więcej, usprawnia również przyswojenie lub zapoznanie się z większą ilością materiału. Pojemność pamięci krótkotrwałej jest ograniczona i wynosi od 5 do 9 elementów co oznacza, że nie należy serwować uczniom większej ilości materiału niż taką, którą przyjemnie pamięć krótkotrwałą (Bąbel, Wiśniak, 2018, str.39). Ile możemy wlać kawy dla filiżanki? Tylko tyle ile pomieścimy w niej płynu. Identycznie jest z pamięcią krótkotrwałą. Istnieje jednak możliwość zwiększenia pojemności tejże pamięci poprzez scalenie informacji w porcje (od 5 do 9 porcji). Należy jednak

pamiętać, że w przypadku dzieci korzystniej dla ucznia, kiedy porcji jest mniej – maksymalnie 5. Takie porcjowanie informacji nie przeciąża pamięci krótkotrwałej uczniów i daje możliwość na przyswojenia większej ilości materiału (Bąbel, Wiśniak, 2018, str. 37-40).

W pierwszej kolejności nauczyciel prezentuje uczniom jedną porcję materiału np. 3 czasowniki określające czynności dnia codziennego. Nauczyciel wypowiada słowo i wykonuje gest przedstawiający daną czynność. Przykład:

- *wake up* (budzić się) i gest przeciągania się po porannej pobudce;
- *brush teeth* (myć zęby) i gest mycia zębów;
- *have breakfast* (jeść śniadanie) i gest jedzenia śniadania.

Dalej nauczyciel wypowiada *TEACH*, uczniowie odpowiadają *OKAY* i odwracają się twarzą do koleżanki/kolegi z ławki. Uczniowie przez kolejną minutę utrwalają słownictwo i gesty, które wcześniej prezentował nauczyciel. Aktywność przeprowadzić można w dwóch wariantach.

Wariant 1.

Uczniowie pracują równolegle, czyli jednocześnie wypowiadają słowa i wykonują gesty (tak jak w przypadku *MIRROR WORDS*)

Wariant 2.

Uczniowie pracują na zmianę. W pierwszej kolejności przez minutę słownictwo i gesty prezentuje uczeń A, uczeń B powtarza po uczniu A. Po minucie nauczyciel kieruje do uczniów zwrot *SWITCH* (zamaiana) klaszcząc w dłonie i uczniowie zamieniają się rolami, czyli tym razem uczeń B uczy ucznia A.

Po minucie nauczyciel sygnalizuje zakończenia aktywności i prezentuje uczniom kolejną porcję słownictwa powielając schemat wykonania ćwiczenia. Takich rund można wykonać kilka. Warto również, aby wyposażyc uczniów w tzw. podpórkę, czyli prezentowane, utrwalane słownictwo powinno zostać zapisane na tablicy

lub uczniowie mają do niego dostęp w podręczniku tak, aby w każdej chwili mogli zerknąć na ćwiczony materiał i wykonać płynnie aktywność językową.

- Tell your partner (powiedz swojemu koledze)

TELL YOUR PARTNER to mini technika świetnie usprawniająca organizację pracy uczniów i umożliwiającą uczniom użycie języka docelowego. Doskonale nadaje się w sytuacjach, kiedy nauczyciel prosi uczniów o otwarcie podręczników lub zeszytów ćwiczeń na konkretnej stronie:

Nauczyciel: *Open your books at page numer 14. Tell your partner: NUMBER 14*
(Otwórz książkę na stronie 14. Powiedz swojemu koledze: numer 14)

Uczniowie zwracając głowy do koleżanek/ kolegów z ławki powtarzają:
NUMBER 14.

Tym sposobem każdy uczeń wie, na której ze stron należy otworzyć podręcznik, nie dopytuje nauczyciela, najczęściej w języku ojczystym, a dodatkowo utrwała liczebniki, używając języka docelowego.

To tylko jeden z przykładów do zastosowania, ale można z powodzeniem wykorzystać tę mini technikę do podkreślenia lub przekazania ważnej informacji, zwrócenia uwagi na ważny element lekcji, wyrażenie lub słówko. Możliwości jest nieskończona ilość a nowe pomysły rodzą się, gdy technikę zaczniemy stosować w pracy z uczniem.

2.2. Metoda Projektów według prof. Lilian Katz (Helman-Barylska M., Szczepańska S., 2014)

Lilian Katz była wykładowczynią na Uniwersytecie Illinois, a w kręgu jej zainteresowań badawczych był rozwój społeczny dziecka. Była również zwolenniczą nauczania opartego na projektach badawczych twierdząc, iż dzieci uczą się najefektywniej poprzez działanie i doświadczanie. Lilian Katz głęboko wierzyła w to, że edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna jest fundamentem dalszej edukacji. Metoda projektów obok rozwoju kompetencji kluczowych uczniów, angażuje, pobudza do myślenia, polisensorycznego doświadczania, praktycznego zdobywania wiedzy oraz wykorzystania tej nabytej.

Metoda projektów doskonale sprawdzi się na zajęciach językowych, ale może również stanowić działanie interdyscyplinarne i w porozumieniu z nauczycielem edukacji wczesnoszkolnej warto połączyć treści podstawy programowej edukacji matematycznej, przyrodniczej, językowej, muzycznej, plastycznej z treściami z zakresu języka obcego nowożytnego. Dzięki takiemu holistycznemu podejściu uczniowie będą mieli możliwość uczenia się poprzez samodzielne poszukiwanie wiedzy, w odróżnieniu od podania im gotowych porcji wiedzy z poszczególnych przedmiotów (Helman-Barylska M., Szczepańska S., 2014). Działania projektowe dają uczniom możliwość rozwijania swoich różnorodnych zainteresowań, umożliwiają pracę we własnym tempie i uczą współdziałania z rówieśnikami. Jest to doskonały przykład na to, że podstawę programową realizować można w sposób kreatywny, całościowy a jednocześnie zaspakajając potrzeby rozwojowe dzieci.

Praca metodą projektów ma określoną strukturę i składa się z trzech etapów (Helman-Barylska M., Szczepańska S., 2014).

Etap I

Na tym etapie następuje wybór tematu i znajduje on swoje odzwierciedlenie w zainteresowaniach uczniów, ale może być to inicjatywa nauczyciela.

Warto jednak pamiętać, aby temat był interesujący dla uczniów, na miarę ich możliwości oraz wystarczająco sprecyzowany. Zbyt rozległy temat może wyzwać u uczniów zniecierpliwienie. Należy również zadbać o to, aby tematyka odnosiła się do treści podstawy programowej. Następnie uczniowie wraz z nauczycielem, przy wykorzystaniu burzy mózgów i dyskusji, tworzą siatkę tematyczną sprawdzającą aktualny stan wiedzy uczniów oraz kompletują listę pytań, na którą uczniowie chcieliby znaleźć odpowiedzi podczas trwania projektu.

Rolą nauczyciela na tym etapie jest przede wszystkim:

- określenie aktualnego stanu wiedzy uczniów;
- zdobycie informacji na temat zainteresowań uczniów;
- zdiagnozowanie ewentualnych deficytów u dzieci;
- dostosowanie treści podstawy programowej do projektu;
- poinformowanie rodziców o działaniu projektowym.

Etap II

Etap II to czas aktywności badawczej. Na tym etapie nauczyciel ukierunkowuje działania projektowe zgodnie z potrzebami i możliwościami uczniów.

Warto ponownie wrócić do siatki tematycznej, która może ulec modyfikacji, aby uzupełnić ją o nowe pomysły i informacje. Na tym etapie również nauczyciel planuje działania projektowe takie jak: wizyty terenowe oraz wizyty gości i ekspertów, które pozwolą uczniom zdobyć odpowiedzi na wcześniej skonstruowane pytania. Uczniowie samodzielnie zbierają informacje i dane poprzez obserwację osób, elementów, zjawisk związanych z realizowanym

tematem. Przykładami wizyt terenowych są: wyjście do lasu w celu obserwacji przyrody, konkretnych zjawisk, do teatru w celu obserwacji sztuki, rzeźb, obrazów, do pobliskiego sklepu spożywczego, jeśli tematem projektu jest zdrowe odżywianie itd. Pomysłów jest niezliczona liczba i nie ma konieczności, aby były to bardzo spektakularne wyjścia. Należy je również dostosować do możliwości, jakie posiadamy.

Kolejną formą samodzielnego zdobywania informacji przez uczniów są wizyty gości i ekspertów. Mogą być to eksperci z danej dziedziny, ale również rodzice lub uczniowie klas wyższych, którzy wcześniej przygotowują się merytorycznie do spotkania z uczniami (nauczyciel udostępnia gościom pytania, na które uczniowie poszukują odpowiedzi). Uczniowie na miarę swoich możliwości i wieku dokumentują zdobytą wiedzę. Mogą być to szkice, rysunki, opisy, mapy myśli, zabawy a nawet filmiki i zdjęcia. Należy jednak nauczyć uczniów preferowanych form dokumentowania. W dalszej części działań projektowych następuje powrót do siatki tematycznej i określenie, ile informacji udało się już zdobyć a co wymaga dalszej pracy.

Rolą nauczyciela na tym etapie jest przede wszystkim:

- stworzenie uczniom korzystnego otoczenia do zdobywania informacji;
- wspieranie dzieci w samodzielnym zdobywaniu informacji;
- przydział zadań zgodny z indywidualnymi potrzebami i możliwościami uczniów;
- wspieranie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi;
- udzielanie wskazówek jak praktycznie wykorzystać zdobyte informacje i umiejętności;
- kontrola realizacji projektu i włączenie w niego treści podstawy programowej.

Etap III

To ostatni etap projektu i prezentacja zdobytej wiedzy i umiejętności. Na tym etapie uczniowie ostatecznie weryfikują siatkę tematyczną i oceniają wraz z nauczycielem, co udało się i w jakim stopniu zrealizować oraz usystematyzować czego się nauczyli. Warto, aby nauczyciel podkreśli rolę wszystkich uczniów w realizacji projektu.

Jest to również czas na przygotowanie wydarzenia kulminacyjnego, czyli prezentacji swoich działań w formie np.: przedstawienia, wystawy, książki, spotkania, wernisażu, prezentacji multimedialnej itd. Takie wydarzenie, na forum szkoły, klas młodszych, starszych itd. w doskonały sposób buduje uczniowskie poczucie sukcesu i wiary we własne możliwości. To pomoże również zmienić wizerunek niektórych uczniów.

Po wydarzeniu kulminacyjnym następuje ostateczna analiza przeprowadzonego projektu. Nauczyciel ocenia, czy forma realizacji projektu była wystarczająco korzystna do zdobywania informacji i prezentacji wiedzy i umiejętności. Analizuje błędy i sposoby uniknięcia ich w przyszłości. Zwraca również uwagę na sposoby dokumentowania. Celem końcowej ewaluacji jest podniesienie efektywności pracy uczniów i budowanie poczucia sukcesu.

Rolą nauczyciela na tym etapie jest przede wszystkim:

- analiza twórczej aktywności uczniów;
- zachęcanie uczniów do dyskusji, wyrażanie własnej opinii;
- analiza mocnych i słabych stron projektu;
- docenienie pracy wszystkich uczniów;
- rozwijanie u uczniów umiejętności dzielenia się wiedzą;
- wskazywanie na efektywne sposoby zdobywania wiedzy;
- prezentacja rodzicom efektów pracy uczniów;
- budowanie poczucia sukcesu i wiary we własne możliwości.

Przykład przeprowadzenia projektu na zajęciach językowych inspirowanego Metodą projektów wg Lilian Katz

Etap I

Na pierwszym etapie projektu następuje wybór tematu. Główna tematyka pojawiła się z inicjatywy nauczyciela: *FOOD/ DIE LEBENSMITTEL* (jedzenie) lub Treści języka obcego były skorelowane z treściami nauczania zintegrowanego, dzięki czemu dzieci miały możliwość głębszego poznania tematu w obu językach. Pierwsze zajęcia projektowe rozpoczęły się od dyskusji, „spotkanie w kręgu”, na temat aktualnego stanu wiedzy dzieci dotyczącej tematu oraz co chciałyby głębiej zbadać. Po wyborze tematu: *HEALTHY FOOD/GESUNDES ESSEN* (zdrowe jedzenie) stworzona została siatka pojęciowa, formułowanie pytań, na które uczniowie będą poszukiwać odpowiedzi. Grupa zdecydowała, że znajdzie odpowiedź na pytania związane z tym, co zdrowego i niezdrowego jemy jednocześnie poznając szeroki zakres słownictwa docelowego.

Etap II

To faza badawcza. Podczas zajęć uczniowie poznają spory zasób słownictwa dotyczącego jedzenia. Nauczyciel przynosi na zajęcia produkty żywnościowe i uczniowie kategoryzują je ze względu na to do jakiej grupy należą: zdrowe i niezdrowe. Jeśli jest taka możliwość klasa wybiera się na zajęcia terenowe do najbliższego sklepu spożywczego. Uczniowie dokumentują swoją pracę. Podczas zajęć językowych aktywnie ćwiczą język docelowy. Samodzielnie tworzą ankiety w języku docelowym dotyczące preferencji żywieniowych ze słownictwem, które spotkali w sklepie lub na zajęciach z nauczycielem. Uczniowie przeprowadzają ankiety w klasie z innymi uczniami. W dalszej części uczniowie prezentują swoje ulubione produkty, ale również starają się opowiedzieć o tym co im nie smakuje. Podczas kolejnych zajęć językowych tworzą „zdrową restaurację” w klasie i odgrywają scenki zamawiając dania, które

wcześniej skomponowali ze zdrowych produktów. Zaproszeni zostają również eksperci zdrowego żywienia – uczniów klasy VI, którzy przygotowują się do prezentacji. Proponują również uczniom quizy i zagadki językowe z wykorzystaniem języka poznanego podczas realizacji projektu. W projekt zaangażowane są nie tylko dzieci, ale również rodzice i starsze rodzeństwo. Chętne dzieci przynoszą zdrowe przepisy swoich mam. Kolejną aktywnością, w którą włączają się rodziny jest przygotowanie w domu słownika (w języku obcym) z poznanym słownictwem, informacjami na temat zdrowego żywienia, zakresem języka poznanego podczas realizacji projektu w dowolnej formie.

Etap III

To podsumowanie i podzielenie się nabytą wiedzą i nowymi umiejętnościami. Grupa zdecydowała się na zaprezentowanie efektów pracy młodszym kolegom z grupy starszaków z pobliskiego przedszkola. Uczniowie przedstawili plakaty, które wykonali, zaśpiewali piosenkę tematyczną i przeprowadzili warsztaty w podgrupach wykorzystując wykonane wcześniej słowniki. Dzieci były bardzo zaangażowane. Po wydarzeniu kulminacyjnych nauczyciel wraz z uczniami dokonał końcowej analizy projektu.

2.3. Scavenger hunt

Przychodzi taki moment, kiedy uczniowie rozpoczynają swoją przygodę z czytaniem. Warto rozpocząć od czytania pojedynczych słów i dobrej zabawy. *Scavenger hunt* to świetna aktywność podczas zajęć językowych. To obok ogromnej dawki języka, dawka ruchu i uczniowskiego zaangażowania. Na przygotowanych wcześniej kartach z docelowym słownictwem, jakie chcemy z uczniami utrwalić, przypomnieć, sprawdzić znajomość znaczeń lub przetrenować samodzielne czytanie, zamieszczone są okienka, w które uczeń

wstawi znak odhaczenia. Wygląda to jak wszystkim dobrze znana lista kontrolna/ lista rzeczy „do zrobienia”. Wcześniej nauczyciel rozmieszcza przedmioty lub karty obrazkowe reprezentujące słownictwo, w tym słownictwo umieszczone na liście. Uczniowie chodząc po klasie odszukują słownictwo z listy i odhaczają te nazwy, które odnajdą. Na liście musi znaleźć się więcej słów aniżeli uczeń ma odnaleźć. Będzie miał wówczas możliwość do zidentyfikowania większej porcji języka, a zadanie będzie wyzwaniem dla ucznia, co oznacza wykonanie efektywnej pracy dla uczniowskiego mózgu.

Zadanie to doskonale sprawdza znajomość słownictwa, umiejętność zidentyfikowania słów oraz znajomość znaczeń. Do tego typu zadania możemy wykorzystać słownictwo z bieżącego działu, kilku działów a nawet półrocza czy całego roku szkolnego. Jest to jedna z technik strategii powtarzania przemieszanego, które w odróżnieniu od powtarzania blokowego przyczynia się do wydobywania z pamięci informacji, z którymi uczeń miał styczność w przeszłość, czyli kilka lub kilkanaście lekcji wcześniej. Działanie takie wzmacnia pamięć i blokuje proces zapominania (Brown, Roediger III, McDaniel, 2016, s. 14). Oprócz słownictwa aktywność ta doskonale nadaje się do przećwiczenia konstrukcji gramatycznych.

Przy *Scavenger hunt* uczniowie mogą pracować indywidualnie w swoim tempie i na miarę swoich możliwości, ale nic nie stoi na przeszkodzie, aby współpracować w parach lub małych zespołach. To często zmniejsza presję i stres u uczniów, dla których nauka języka obcego jest dużym wyzwaniem. Wówczas każda grupa, para może mieć na swojej liście zamieszczone zupełnie inne przykłady. Po wykonaniu zadania uczniowie na forum klasy odczytują przykłady ze swojej listy.

Scavenger hunt można z powodzeniem wykorzystać również poza klasą szkolną np. na spacerze utrwalając słownictwo z zakresu przyrodniczego czy na wycieczce szkolnej odszukując elementy otaczającego świata.

Dzieci doświadczając uczą się w najbardziej efektywny sposób. Kiedy pojęcia abstrakcyjne stają się rzeczywistością i nabierają znaczenia nauka dla dziecka staje się efektywniejsza.

Pomysłów na tę formę aktywności językowej jest niezliczona liczba i zależy ona tylko od kreatywności uczniów i nauczyciela.

Ilustracja 3. Przykładowa karta pracy Scavenger Hunt

Źródło: *Hey, Let's make stuff* by Cori George

[wpis na stronie heyletsmakestuff.com](http://www.heyletsmakestuff.com)

[ostatni dostęp 20.09.2021]

2.4. Gimnastyka śródlekcyjna

Potrzeba ruchu jest potrzebą bardzo naturalną u dzieci i dlatego warto poszukiwać sposobów na to, aby uczniowie wstali z krzesel.

Oto kilka praktycznych sposobów (Walker, 2017, s. 36-37) :

- Kiedy uczniowie słuchają nagranej historyjki lub czyta ją nauczyciel prosi uczniów o wstanie i odgrywanie tekstu, który słyszą. Uczniowie mogą wykorzystać tylko mowę ciała, gesty, mimikę.
- Warto, aby uczniowie śpiewali piosenki stojąc, ruszając się i gestykulując.
- Kiedy po dłuższej pracy bez aktywności ruchowej lub w czasie ponurego dnia uczniowie wydają się ospali i niechętni do dalszej pracy, warto poprosić ich o wstanie i wykonanie kilku prostych i bezpiecznych ćwiczeń np. pajacyki, przeciąganie się lub odśpiewanie z zademonstrowaniem piosenki *Head nad shoulders, knees and toes*.

2.5. Siła podpórki

Siła podpórki ma niezwykłą moc. Podpórką może być zapisana na tablicy struktura gramatyczna, którą uczniowie będą ćwiczyć np.: *there is/ there are* kiedy uczniowie opisują swój pokój. Może to również być zapis w podręczniku lub zeszytcie. Dzięki temu uczniowie mają zawsze łatwy dostęp do struktury docelowej. Podpórki szczególnie dobrze sprawdzają się przy pracy w parach, kiedy nauczyciel nie ma możliwości monitorowania pracy każdej pary w tym samym czasie.

2.6. Mapa myśli

Mamy myśli to jeden z przykładów myślenia nielinearnego i jest ściśle związany z funkcjonowaniem całego mózgu, a co za tym idzie zwiększa sprawność umysłu (Buzan, 2008, s. 17-18). Dodatkowo jest to efektywny sposób uczenia się. Jeśli dzieci w klasach młodszych poznają możliwości stosowania

mapy myśli jako jeden ze sposobów skutecznego notowania i uczenia się, to jest nieoceniany kapitał na przyszłość na kolejnych etapach edukacyjnych.

Dobra mapa myśli składa się z następujących elementów:

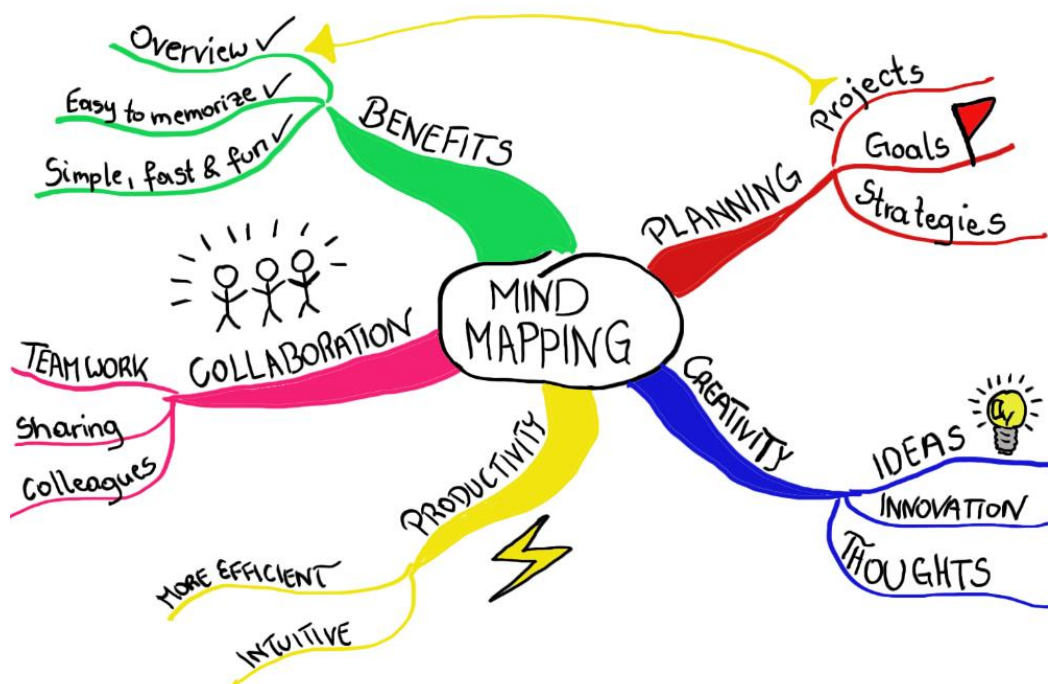
- Temat mapy myśli w centrum.
- Główne myśli/ zagadnienia w postaci gałęzi odchodzą promieniście od tematu centralnego.
- Gałęzie zawierają rysunek, słowo. Od gałęzi odchodzą mogą zagadnienia poboczne.
- Gałęzie tworzą sieć (od ogółu do szczegółu).
- Warto, aby do każdej gałęzi przyporządkowany był inny kolor – mapa myśli powinna być kolorowa – to również usprawnia proces zapamiętywania.

Dzieci w klasie pierwszej, zanim zaczną pisać słowa, mogą stworzyć mapę myśli tylko z obrazami. Na początku mapa będzie zawierać tylko temat główny i gałęzie bez zagadnień pobocznych, ale w miarę rozwoju umiejętności uczniów i zasobu słownictwa warto zachęcać uczniów do tworzenia bardziej rozbudowanych wersji. Uczniowie mogą tworzyć swoje mapy w zeszytach przedmiotowych, na kartach papieru, na dużych arkuszach, samodzielnie lub w grupach. Ciekawym rozwiązaniem jest zaproponowanie uczniom stworzenia mapy po zakończonym dziale. Uczniowie pracując w grupach przygotowują mapę z zagadnieniami, które realizowane były ostatnim czasie. W mapie uczniowie mogą umieścić słownictwo, zagadnienia gramatyczne, wszystkie inne elementy języka poznane podczas ostatnich zajęć, ale również te, z poprzednich działów, aby połączyć stare informacje z nowym. Taka forma pracy stanowi świetne podsumowanie partii materiału, ale również przypomnienie i wydobywanie z pamięci informacji z wcześniejszego okresu.

Korzyści, które płyną z tworzenia map myśli to między innymi (Buzan, 2008, s. 145-146)

- Zwiększają efektywności zapamiętywania i wydobywania z pamięci informacji.
- Uaktywniają mózg.
- Ułatwiają powtarzanie materiału ze względu na swoją atrakcyjność (kolory, obrazy), a to skłania do wracania do nich.
- Wzmagają kreatywność.
- Rozwijają umiejętność wiązania informacji.

Ilustracja 4. Ilustracja przedstawiająca przykładową mapę myśli

Źródło: [mindmeister.com blog tony-buzan-tribute](https://mindmeister.com/blog/tony-buzan-tribute)

[ostatni dostęp 29.10.2021]

2.7. Muzyka relaksacyjna i barokowa

Muzyka relaksacyjna lub barokowa może na stałe zagościć na zajęciach językowych. Doskonale sprawdzi się podczas samodzielnej pracy w skupieniu, wykonywaniu ćwiczeń pisemnych, przepisywaniu itd. Muzyka relaksacyjna i barokowa obniża poziom stresu, niepewność. Ponadto pobudza system immunologiczny, a fale mózgowe zmieniają się (Akademia Efektywna Nauka, 2018). Uczniowie są rozluźnieni, a ich mózg jest zaaktywizowany i to prowadzi do efektywnej nauki – bez zbędnego stresu i presji.

2.8. Pisanie po plecach

Cennym, ale jednocześnie bardzo praktycznym ćwiczeniem rozwijającym umiejętność pisania u uczniów jest pisanie po plecach. Dodatkowo jest to aktywność integrująca pracę obu półkul, uaktywnia zmysły i wprowadza ucznia w stan relaksacji. Ćwiczenie polega na tym, że uczniowie pracując w parach zapisują sobie nawzajem poznane wcześniej słownictwo (np. czasowniki, rzeczowniki, dni tygodnia, miesiące, słownictwo z bieżącego działu, litery alfabetu, każda porcję słownictwa, którą nauczyciel chce przećwiczyć z uczniem). Zadaniem ucznia, na którego plecach zapisywany jest wyraz jest odgadnięcie go. Uczeń, który zapisuje wyraz powtarza czynność tyle razy, ile to potrzebne, czyli do momentu, kiedy uczeń odgadujący udzieli prawidłowej odpowiedzi. Dobrze, aby każdy uczeń miał przed sobą podręcznik z docelową porcją słownictwa bądź opcjonalnie słownictwo zapisane jest na tablicy (siła podpórki). Jest to ćwiczenie, którego celem jest nabycie umiejętności prawidłowego zapisu a nie zadanie, które ma mierzyć.

Aktywność ta będzie jeszcze bardziej skuteczna, kiedy uczniowie siądą wygodnie na dywanie, a w tle słychać będzie delikatną muzykę relaksacyjną.

2.9. The Detective (Sałandyk, s. 26-27)

Dzieci najefektywniej uczą się poprzez zabawę zatem warto jej elementy wykorzystać w pracy z uczniem. Jedną z takich aktywności językowych jest *The Detective*, w której uczniowie wcielają się w rolę tytułowych detektywów.

- Uczniowie mogą pracować indywidualnie lub w parach bądź w małych grupach.
- Zadaniem uczniów jest odnalezienie wskazówek niezbędnych do rozwiązania zagadki, którą jest hasło.
- Wskazówkami są karty obrazkowe częściowo ukryte (tylko fragment karty) w różnych miejscach w klasie. Dodatkowo, na każdej karcie umieszczona jest karteczka typu karteczki samoprzylepne z prostym symbolem. Symbolami są: kółko, kwadrat, trójkąt, prostokąt, zakolorowane kółko, kwadrat, trójkąt, prostokąt, kwadrat. Można również użyć różnych kolorów.
- Każdy detektyw lub zespół detektywów otrzymuje indywidualną listę słów, które mają za zadanie odnaleźć na kartach obrazkowych.
- Kiedy uczeń/para/grupa odnajdzie wyraz z listy, przerysowuje na swoją listę symbol z karteczki umieszczony na karcie obrazkowej.
- Kiedy uczniowie zbiorą już wszystkie symbole, czyli odnajdą wszystkie słowa z listy, podchodzą do tablicy, na której umieszczony jest sekretny alfabet. Każdemu symbolowi odpowiada inna litera alfabetu.
- Uczniowie z liter układają hasło, którym jest wybrany wyraz z karty obrazkowej rozmieszczonych w Sali. Kiedy zagadka zostanie rozwiązana uczniowie odszukują ponownie kartę obrazkową z hasłem i przynoszą nauczycielowi.

Aktywność ta obok sporej dawki ruchu i zaangażowania uczniów znakomicie utrwała umiejętności leksykalne młodszych uczniów. Na początku przygody z językiem obcym uczniowie określają swoją znajomość języka na podstawie

zasobu słownictwa. Każde nowe słowo przynosi ogram satysfakcji i poczucie sukcesu, a to wzmacnia uczniowską pewność siebie. Dzieci nabywają słownictwo sprawnie i z łatwością, jednak, jeśli nie będzie ono efektywnie utrwalane, a szlaki pamięciowe nie będą wzmacniane, słownictwa umknie z uczniowskiej pamięci (Read, 2017, s. 85). Dzięki regularnym powtórkom uczniowie zyskują możliwość użycia nabytego słownictwa w różnych kontekstach i aktywnościach językowych, co daje gwarancję uporządkowania oraz utrwalenia wiedzy.

2.10. Praca w parach (Scrivener, 2012, str.199-223)

Dzieci na początku edukacji wczesnoszkolnej są jeszcze egocentryczne, dlatego też nauka pracy w parach wymaga czasu i cierpliwości, ale przynosi efekty. Warto podczas każdej lekcji pracować w parach np. utrwalając słownictwo, struktury gramatyczne, wykonując ankiety, dokonując oceny koleżeńskiej. Podstawowym argumentem za stosowaniem tej formy jest pogląd, że dzięki wymianie myśli uczymy się od siebie wzajemnie i poszerzamy horyzonty. Współpraca daje uczniom poczucie bezpieczeństwa. Szczególnie chętnie w parach pracują uczniowie nieśmiali, którym trudno zaprezentować się na forum klasy oraz uczniowie, którym przyswajanie języka nie przychodziło z łatwością.

2.11. Wise parrots (Sałandyk, 2010, s. 24)

Wise parrots (mądre papugi) to idealne ćwiczenie dla uczniów, którzy rozpoczynają swoją przygodę z nauką czytania. Ćwiczenie to wykonują wszyscy uczniowie w tym samym czasie dzięki czemu stres i presja uczniów nieśmiałych jest skutecznie zminimalizowana. Do pracy niezbędne są karty wyrazowe z docelowym słownictwem. Uczniowie wcielają się w rolę „mądrych papug”, które powtarzają tylko te wyrazy, które widzą na kartach. Jeśli nauczyciel wypowie słowo, które nie pasuje do zapisu z karty, uczniowie nie odpowiadają

a jedynie potrząsają głową na znak NIE. Ćwiczenie to można również wykonać zastępując karty wyrazowe kartami obrazkowymi.

2.12. Dyktando na odległość

Dyktando na odległość to doskonała aktywność, która łączy rozwijanie umiejętności językowych uczniów z wykorzystaniem ogromnej porcji ruchu. Ćwiczenie polega na przepisaniu tekstu, który znajdują się w innej części sali, jak najdalej od miejsca, w którym pracuje uczeń, tak aby mógł pokonać pewien dystans między miejscem, gdzie siedzi, a kartką z tekstem. W tym celu możemy wykorzystać gotowe teksty znajdujące się w podręcznikach lub przygotować swoją propozycję ze słownictwem, które chcemy utrwalić z uczniem pisemnie. Uczniowie, aby zapisać tekst tego swoistego dyktanda podchodzą do kartek z tekstem i zapamiętują jego dowolny fragment (może być to całe zdanie, a może być to tylko słowo). Następnie wracają na swoje miejsca i zapisują zapamiętaną część dyktanda. Powtarzają tę czynność, dopóki cały tekst nie zostanie zapisany w ich zeszytach. Po skończonej zabawie, dzieci wracają po teksty i sprawdzają poprawność swojego zapisu z oryginałem. Uczniowie samodzielnie sprawdzają swoje prace, nie robi tego nauczyciel. Dzięki temu zabawie nie towarzyszy presja ani lęk, co ma znaczący wpływ na ich swobodne samopoczucie podczas zabawy. W dodatku dokonując tego samodzielnie utrwalają poprawność zapisu języka docelowego. Zwykle podczas tej zabawy uczniowie bardzo się angażują. Towarzyszy temu ogromne skupienie, ale również wiele pozytywnych emocji.

Przykładowy scenariusz zajęć z wykorzystaniem dyktanda na odległość:

Temat: : *I'm wearing a red dress* - **dyktando na odległość**

Podręcznik: Our Discovery Island - Poziom 3, wydawnictwa PEARSON

Cele lekcji:

1. Rozwijanie umiejętności komunikacyjnych w mowie i piśmie.
2. Rozwijanie umiejętności współpracy w grupie.

3. Wprowadzenie elementów oceniania kształtującego (ocena koleżeńska, samoocena).

Po lekcji uczeń potrafi:

1. Nazwać części garderoby.
2. Zastosować poznaną strukturę i słownictwo wg wzoru (*I'm wearing, she's wearing, he's wearing, części garderoby*).

Cele lekcji wyrażone językiem ucznia: potrafię powiedzieć w co jestem ubrany

Formy, metody, techniki pracy: praca indywidualna, praca w parach, metoda *Whole Brain Teaching*- techniki skupiania uwagi uczniów *CLASS – YES* oraz *HANDS ANDS EYES*; wykorzystanie elementów neurodydaktyki poprzez wprowadzenie ruchu podczas zajęć.

Pomoce dydaktyczne: folia *Easy Flip*, mazaki do tablicy suchościeralnej, podręcznik, zeszyty przedmiotowe

Przebieg lekcji:

1. Przywitanie, small talk, czynności organizacyjne.
2. Rozgrzewka językowa, przypomnienie struktury i słownictwa z ostatnich zajęć: *I'm, he's, she's wearing* oraz części garderoby.
3. Nauczyciel rozmawia z uczniami o celu lekcji.
4. DYKDANDO NA ODLEGŁOŚĆ
 - a) Nauczyciel zamieszcza na ścianach klasy arkusze folii *Easy Flip*, na których zapisane są krótkie teksty z użyciem poznanej wcześniej struktury docelowej oraz słownictwa – teksty z podręcznika. Są to cztery teksty rozmieszczone w czterech miejscach w klasie.

b) Nauczyciel dzieli uczniów na grupy, tak aby każdy miał możliwość pokonania najdalszego odcinka pomiędzy ławką a wyznaczonym dla siebie tekstem umieszczonym na ścianie.

c) Każdy uczeń może podchodzić do folii nieograniczoną ilość razy. Za każdym razem zapamiętuje kolejne części tekstu i zapisuje je z pamięci w zeszycie przedmiotowy/na kartce na swojej ławce – uczeń nie może podchodzić z zeszytem do folii.

d) Kiedy uczniowie zapiszą cały tekst wykonują do niego obrazek.

e) Po zakończeniu zadania uczniowie w parach sprawdzają nawzajem poprawność wykonania zadania korzystając z tekstu zamieszczonego w podręczniku (ocena koleżeńska).

5. Podsumowanie zajęć: nauczyciel prosi uczniów o odpowiedź na kilka pytań (samoocena ucznia):

- ✓ Czego nauczyłem się na dzisiejszej lekcji.
- ✓ Czego nie wiedziałem na początku zajęć, a wiem/umiem na końcu.
- ✓ Co muszę jeszcze utrwalić.
- ✓ Jaka była najciekawsza część lekcji.

6. Pożegnanie.

PODSUMOWANIE

Nauczyciel jest odpowiedzialny za stworzenia uczniom optymalnych warunków do rozwoju. Nauczanie przyjazne mózgowi wykorzystujące różnorodne i efektywne metody, techniki i formy pracy umożliwi wszystkim uczniom, również tym ze zróżnicowanymi możliwościami, nabyć umiejętności określone w podstawie programowej kształcenia ogólnego. Co więcej, ciekawe i zaskakujące ćwiczenia dydaktyczne przyczynią się do rozwoju motywacji do nauki języka co z pewnością zaprocentuje na dalsze lata.

Bibliografia

1. Akademia Efektywna Nauka, 2018, *Muzyka pomaga w nauce?*, <https://www.efektywna-nauka.pl/muzyka-pomaga-w-nauce/>, [ostatni dostęp 31.10.2021]
2. Bauer, J., 2015. *Co z tą szkołą? Siedem perspektyw dla uczniów, nauczycieli i rodziców*, tłum. Andrzej Lipiński, Dobra Literatura
3. Bąbel, P., Wiśniak, M., 2018. *12 zasad skutecznej edukacji*, Sopot: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne
4. Bogucka, M., 2017, Pearson Central Europe, Program nauczania języka angielskiego dla klas I–III
5. Brown, P.C., Roediger III, P.C., McDaniel, M.A, 2016. *Harwardzki poradnik skutecznego uczenia się*, tłum. Dorota Chabrajska, Warszawa: Instytut Wydawniczy Pax
6. Buzan, T., Buzan M., 2008. *Mapy Twoich Myśli*, tłum. Monika Stefaniak Łódź: Wydawnictwo JK
7. Choroszczyńska, M., Dotka, M., Konopka, I., Zwierzyńska, I., 2015. *Ocenianie w klasach I-III*, Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji, <http://www.bc.ore.edu.pl/Content/751/Ocenianie-w-klasach-I-III.pdf> [dostęp 26.09.2021]
8. Hattie, J., 2018. *Widoczne uczenie się dla nauczycieli*, tłum. Zofia Jankowska, Warszawa: Centrum Edukacji Obywatelskiej
9. Helman- Barylska, M., Szczepańska, S., 2014. *"Mali Badacze – Wielcy Odkrywcy" – opracowanie metodyczne dla nauczycieli*,
10. Kotarba-Kańczugowska, M., 2014. *Sześciolatek na zajęciach z języka obcego. Poradnik dla nauczycieli*, Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji, <http://www.bc.ore.edu.pl/dlibra/doccontent?id=668> > [dostęp 26.09.2021]

11. Sałandyk. W., 2010. *The A, B, C of reading – how to teach children to read their first word in English*, w: „The Teacher”, nr 11, s. 24-30
12. Scrivener, J., 2012, *Classroom Management Techniques*, United Kingdom: Cambridge University Press
13. Smolik, M. , Poszytek, P., 2017. *Podstawa programowa kształcenia ogólnego w zakresie języka obcego nowożytnego w wychowaniu przedszkolnym i ośmioletniej szkole podstawowej – słowo komentarza*, w: „Języki obce w szkole”, nr 2, s. 70 - 82
14. Taraszkiewicz, M., Karpa, A., 2010. *Nauczanie wielozmysłowe. Poradnik dla nauczyciela: Klasa 1-3*, Warszawa: Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne
15. Walker, T.D., 2017. *Fińskie dzieci uczą się najlepiej*, tłum. Marta Kisiel – Małecka, Wydawnictwo Literackie
16. Whole Brain Teaching, <<https://wholebrainteaching.com/>> [dostęp 24.08.2021]
17. Żylińska, M., 2013. *Neurodydaktyka. Nauczanie i uczenie się przyjazne mózgowi*, Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika

Spis ilustracji

Ilustracja 1.....	18
Ilustracja 2.....	19
Ilustracja 3. Przykładowa karta pracy Scavenger Hunt.....	30
Ilustracja 4. Ilustracja przedstawiająca przykładową mapę myśli	33